події кримінального правопорушення, тобто підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК України.

Хочеться сподіватися, що набрання чинності відповідним Законом матиме вплив на розгляд податкових спорів, де матеріали кримінальних проваджень за ст. 205 та ст. 212 КК України використовувалися для обґрунтування податкових донарахувань. Зокрема, у зв'язку з відповідними обставинами, матеріали кримінальних проваджень слід оцінювати як неналежні докази, які не можуть обґрунтувати здійснені податковими органами до рахування.

Відтак, переконані, що внесені зміни до законодавства дозволять українському бізнесу більш активно розвиватися.

Список використаних джерел

1. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо зменшення тиску на бізнес» від 29.08.2019 № 1080. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66310.

2. Декриміналізація ст. 205 ККУ і зміни до ст. 212 ККУ – збільшення порогів несплати податків, за яких можливе притягнення до кримінальної відповідальності. Які практичні наслідки по поточних справах. URL: http://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/decriminalization-of-art-205-of-the-criminal-code-of-ukraine-and-changes-to-art-212-of-the-criminal-code-of-ukraine-increasing-of-taxes-non-payment-thresholds-that-may-lead-to-criminal-prosecution/.

Вартилецька І. А.,
професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;
Микитчик О. В.,
професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВІДМЕЖУВАННЯ УМИСНОГО ВБИВСТВА ВІД СПРИЧИНЕННЯ УМИСНИХ ТЯЖКИХ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ, ЯКІ ПРИЗВЕЛИ ДО СМЕРТІ ПОТЕРПІЛОГО: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Питання відмежування умисного вбивства від заподіяння умисних тяжких тілесних ушкоджень, які призвели до смерті потерпілого є одним із проблемних питань як у слідчій та судовій практиці так і у наукових дослідженнях.

Прикладом одного із можливих варіантів розв'язання цього завдання можуть слугувати судові рішення прийняті у справі К.

Апеляційний суд м. Києва вироком від 12 лютого 2004 року визнав К. винним за ч. 1 ст. 115 КК України у тому, що він, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, у під'їзді житлового будинку на ґрунті неприязних стосунків умисно завдав потерпілій Н. велику кількість ударів кулаком в обличчя та ногами у різні частини тіла потерпілої. Коли потерпіла втратила свідомість К., розбивши об її голову пляшку осколками скла розрізав їй шию. За висновком судово-медичної експертизи смерть потерпілої Н. настала внаслідок закритої травми грудей та живота з пошкодженням внутрішніх органів.

Верховний Суд України ухвалою від 6 травня 2004 року вказаний вирок залишив без зміни.

Засуджений К. звернувся до Верховного Суду України із клопотанням про скасування постановлених щодо нього судових рішень та перекваліфікацію вчиненого ним діяння з ч. 1 ст. 115 на ч. 2 ст. 121 КК.

Обґрунтовуючи своє звернення К. посилався на п. 1 ч. 1 ст. 445 КПК та вказав на неоднакове правозастосування у подібних правовідносинах, додавши до заяви ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 28 вересня 2017 року, в якій касаційній суд не погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій та перекваліфікував дії ОСОБА_7 з ч. 1 ст. 115 на ч. 2 ст. 121 КК, врахувавши, що на досудовому слідстві та в суді ОСОБА_7 стверджував, що умислу на вбивство ОСОБА_9 він не мав, а за місцем свого мешкання, на ґрунті раптово виниклих неприязних відносин завдав останньому два удари кулаком в область голови. При цьому, завдаючи удари кулаком в голову потерпілого, засуджених ОСОБА_7, хоча і діяв умисно, проте не бажав настання смерті потерпілому ОСОБА_9.

Як вбачається з положень п. 22 постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» для відмежування умисного вбивства від умисного заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК), слід ретельно досліджувати докази, що мають значення для з'ясування змісту і спрямованості умислу винного. Питання про умисел необхідно вирішувати виходячи із сукупності всіх обставин вчиненого діяння, зокрема враховувати спосіб, знаряддя злочину, кількість, характер і локалізацію поранень та інших тілесних ушкоджень, причини припинення злочинних дій, поведінку винного і потерпілого, що передувала події, їх стосунки. Визначальним при цьому є суб'єктивне ставлення винного до наслідків своїх дій: (при умисному вбивстві настання смерті охоплюється умислом винного, а в разі заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого, ставлення винного до її настання характеризується необережністю.

Допитаний в судовому засідання К. пояснив, що після декількох ударів кулаком в обличчя, кола потерпіла впала на підлогу, він завдав ногами більше десяти ударів по тулубу а також перерізав їй горло розбитою пляшкою. Після заподіяного К. залишив потерпілу на підлозі, а сам пішов додому, де переодягнувся, а закривавлений одяг викинув на смітник.

Необхідно звернути увагу на висновок судово-медичної експертизи від 29 серпня 2003 року у якому зазначено, що від моменту спричинення тілесних ушкоджень до моменту смерті пройшов проміжок часу, який дорівнював близько одній годині. Смерть Н. настала внаслідок закритої травми грудей і живота з пошкодженням внутрішніх органів і розвитком крововтрати.

Які ж з наведених вище обставин засвідчують про наявність умислу на позбавлення життя потерпілої. Такими можна вважати характер та інтенсивність ударів, які були все більш жорстокими, завдавались К. з великою силою і їх небезпечність для життя і здоров'я потерпілої особи зростала в процесі побиття Н. Засуджений К. завдав численні (більше десяти) удари ногами по тулубу та голові потерпілої. Локалізація та кількість заподіяних тілесних ушкоджень, зокрема, численні переломи ребер, розрив печінки, крововиливи в м'які тканини голови, крововиливи оболонки мозку, набряк-набухання головного мозку, підтверджують реальну небезпечність, невідворотність шкоди, яку усвідомлював К. Окрім цього, після втрати свідомості потерпілою, К. розбив на її голові порожню пляшку з-під горілки, тримаючи Н. руками за голову, загостреним краєм розбитої пляшки порізав потерпілій горло, підтвердивши такими діями, що він усвідомлював, що такі дії можуть мати наслідком смерть людини, однак не зупинився і не припинив насильство.

Наступним фактором, який засвідчує, що громадянин К. допускав можливість настання смерті Н., а значить, його дії є умисними, являється те, що після завдання великої кількості ударів та порізу горла, ніякої допомоги потерпілій не надав, швидку медичну допомогу не викликав, залишив лежати її на підлозі, а сам пішов додому, де переодягнувся, одяг, в якому був, викинув на смітник, намагаючись приховати вчинене ним суспільно небезпечне діяння.

На відміну від наведених вище обставин спричинення смерті потерпілій Н., у використаному засудженим К. для аргументації своєї позиції захисту документі - ухвалі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 28 вересня 2017 року засвідчено, що Особа_7 завдала потерпілому Особа_9 кулаком два удари в голову, обмежившись таким насильством. Характер цього насильства (удари були завдані кулаком і їх було лише два) вказує на наявність у Особа_7 умислу на заподіяння тілесних ушкоджень, а не на заподіяння смерті.

На відміну від поведінки Особа_7, всі дії підсудного К. вказують на умисне позбавлення життя потерпілої Н.: нанесені численні удари в зону розташування життєво важливих органів людини (тулуб та голову), їх інтенсивність, кількість, характер і локалізація завданих Н. тілесних ушкоджень, які є небезпечними для життя, в достатній мірі засвідчують, що К. передбачав можливість смерті Н. від його дій і допускав настання такого наслідку.

На заперечення твердження К., яке було зазначене у заяві про перегляд судового рішення щодо не з'ясування судом можливості потерпілої Н. вижити в той проміжок часу, якби їй була надана кваліфікована медична допомога слід зазначити, що сам засуджений К. ніякої допомоги потерпілій не надав, не викликав невідкладну медичну допомогу, що позбавило потерпілу будь яких шансів залишитися живою.

Усвідомлення суб'єктом суспільно небезпечного характеру свого діяння означає: по-перше, що суб'єкт оцінює всі фактичні обставини вчиненого діяння, які відповідають ознакам складу інкримінованого злочину; по-друге, він розуміє, що вчинене ним діяння є соціально-осуджуваним, шкідливим для суспільства.

Обсяг фактичних обставин вчинення злочину, що охоплюються свідомістю суб'єкта при умислі, відповідає ознакам, які характеризують склад злочину. При умисному вчиненні злочинів з матеріальними складами свідомістю винного охоплюється не тільки розуміння суспільно небезпечного характеру свого діяння, але й передбачення настання суспільно небезпечних наслідків.

Передбачення особою суспільно небезпечних наслідків своєї дії або бездіяльності характерно як для прямого, так і непрямого умислу. Особа передбачає наслідки своєї поведінки, коли достовірно знає про неминучість їх настання і коли передбачає лише можливість їх настання.

Все вищевикладене дозволяє констатувати наступне.

1. Кваліфікація вчинених К. діянь за ч.1 ст. 115; ч. 2 п. 13 ст. 115 КК України є обґрунтованою і повністю відповідає об'єктивним та суб'єктивним ознакам зазначених складів злочинів.

2. Наведені фактичні обставини вчинення злочину К. та фактичні обставини вчинення злочину Особа_7 не можна вважати «подібними правовідносинами» у розумінні п.1 ч.1 ст. 445 КПК (в редакції Закону України від 12 лютого 2015 року №192-VIII).

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Грищук, А. В. Савченко [та ін.] ; за ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернєя. Київ : Юрінком Інтер, 2018. С. 82 с.